

نقش راز داری در تحکیم و تعالی خانواده با تأکید بر آیات و روایات

فهیمة دهقان^۱

چکیده

یکی از اصول اخلاقی و تربیتی اسلام رازداری و فاش نکردن اسرار خود و دیگران است. چه بسا ممکن است کرامت انسانی فرد در صورت فاش شدن اسرار و رازهای نهانی اش لطمه ببیند و دیگران از این پیشامد و جریان سوء استفاده کنند. از این رو، در دستورات اخلاقی و تربیتی دین اسلام توصیه شده که هرگز اسرار ویژه خود را، حتی به دوستان صمیمی خود نگوئید؛ زیرا ممکن است آنان روزی دشمن شما شوند و از این فرصت سوء استفاده نمایند. تأکید به رازداری و کتمان سرّ در رابطه با اسرار دیگران و مسائل خصوصی دیگران، که مورد اطلاع فرد است، بیشتر بوده و سفارش اکید شده که نباید حرف های نهانی مردم و راز و رمز زندگی فردی و اجتماعی آنان را که در اختیار شماسست، فاش گردد و کتمان سرّ برادران دینی یکی از وظایف اخلاقی مؤمنان شمرده شده است. پژوهش حاضر در نظر دارد با بررسی از آیات و روایات بیان کند مضرات افشای اسرار و فواید راز داری را در زندگی زوجین با بهره گیری از کتاب ها، اینترنت، نرم افزار استفاده شده است.

کلیدواژه:

اسلام، رازداری، تحکیم خانواده، افشای اسرار، غیبت

^۱ . طلبه سطح دو مدرسه علمیه معصومیه یزد. ۰۹۱۳۷۷۹۲۶۷۶

مقدمه

یکی از مهمترین اصل در زندگی زناشویی راز داری است، که در متون اسلامی، راز داری به عنوان رکن اساسی زندگی هر شخص، اهمیت فراوانی داده شده و فاش نکردن اسرار خود و دیگران، یکی از اصول اخلاقی و تربیتی به شمار می آید. ضرورت رازداری پوشیدن راز خویش از دیگران و فاش نکردن اسرار دیگران از صفتهای پسندیده اخلاقی است. که در اسلام راز داری علاوه بر آنکه یک صفت نیک و پسندیده اخلاقی است، ضرورتهای فردی و اجتماعی اقتضا می کند. حضرت علی «ع» می فرمایند: (پیروزی و رسیدن به هدف از راه تدبیر و تأمل است و تدبیر و تأمل هم با به کار بردن فکر است و فکر خوب هم با نگه داشتن اسرار است. هر گاه انسان اسرار خود و دیگران را فاش نکند.) حفظ اسرار را باید از خدای متعال آموخت. او بیش از همه، از اعمال و حالات و رفتار و گناهان بندگان باخبر است اما حلم و بردباری و پرده پوشی و رازداری او به حدی است که گاهی خود انسان نیز گناهانش را فراموش می کند.

اگر خدای مهربان، رازها و گناهان مردم را فاش می کرد، برای چه کسی آبرو باقی می ماند؟ و چه کسی حاضر می شد با دیگری دوست شود و رفت و آمد داشته باشد؟ بنابراین همه بندگان خوب خدا، باید رازدار باشند و پرده از اسرار دیگران بر ندارند و این مهم را در همه ابعاد فردی، اجتماعی، صنفی، دینی و نظامی رعایت کنند. این پژوهش در صدد آن است که فواید حفظ اسرار و مضرات فاش اسرار خود و دیگران را بر اساس آیات و روایات بیان شود. جستجوهای فراوانی که صورت گرفت منابعی با عناوین مرتبط با نقش رازداری در تحکیم روابط زوجین بر اساس آیات و روایات یافت شد که عبارتند از:

کتاب «خانواده در اسلام» نوشته استاد حسین مظاهری، که در قرار گاه مرکزی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تشکیل شده، بر گرفته از مطالب بسیار مهم و اساسی اخلاق خانواده در اسلام را بطور فشرده و اجمال، با تمسک به آیات و روایات شریف مطرح شده است. و کتاب «سیمای خانواده در قرآن و روایات» مولف حجت الاسلام والمسلمین محسن قرائتی و گرد آوری حسین صنعت پور امیری، چاپ دوم ۱۳۹۸ و بررسی جایگاه رفیع خانواده در اسلام و در قرآن و روایات سفارش ها و دستورات برای تشکیل و تحکیم خانواده آمده است.

پایان نامه «راز داری و عوامل افشای راز» نوشته علی احمد پناهی که در سال ۱۳۹۲ در حوزه علمیه قم دفاع شده و پایان نامه «آموزه های وحی در قصه های قرآنی» نوشته عبدالکریم پاک نیا که در سال ۱۳۹۷ انتشار یافت.

مقاله «روانشناسی ودین» نوشته احمد امامی راد و علی نقی فقیهی، که دانش آموخته حوزه علمیه و کارشناس ارشد علوم تربیتی و استاد یار دانشگاه قم در سال ۱۳۹۸ انتشار شد و مقاله «اخلاق واحکام کارمندی» نوشته محمود اکبری در سال ۱۳۹۶ انتشار یافت.

پژوهش هایی معرفی شده که مر بوط به موضوع حاضر هستند اما هیچ کدام به نقش رازداری در تحکیم زوجین با تاکید بر آیات و روایات نپر داخته اند.

مفهوم شناسی

راز داری

راز داری در لغت به معنای (حامص مرکب) عمل رازدار. که رازی با خود دارد. حفظ سرّ، نگهداری. که خود رازی دارد. امانت داری. پنهانی. پوشیدگی. در اصطلاح رازداری، فضیلتی اخلاقی است که به حفظ اسرار و رازهای مگوی دیگران در نزد افراد دیگر اطلاق می شود؛ از همین رو واژه «سرّ» به معنای در میان گذاشتن امری پنهانی به دیگری و سفارش به پنهان داشتن آن، شایع ترین لفظ در تفهیم معنای «رازداری» به حساب می آید، به صورتی که سرّ و مشتقات آن مجموعاً ۳۳ مرتبه در [قرآن کریم](#) در معنای مخفی کردن شیئی به کار رفته است؛ چنانچه در آیه ای از آیات کتاب عزیز می خوانیم: «يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَ مَا تُعْلِنُونَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ»

معادل آن در عربی نقش سرّ، به کسر ه سین و تشدید راء، به معنی آنچه [کتمان](#) می شود و مخفی کردن مطلبی در [دل](#) است که معادل فارسی آن "راز" می باشد. در [قرآن کریم](#) در بعضی موارد به معنای مخفی کردن چیزی و همچنین به معنای انجام دادن پنهانی کاری استعمال شده است. از آن به مناسبت در بابهای [طهارت](#)، [جهاد](#) و [تجارت](#) سخن گفته اند. "سرّ" از ماده "سرر" در [لغت](#) به معنای [پنهان](#) کردن مطلبی در دل می باشد و "اسرار" به معنای گفتن راز پنهانی به کسی و سفارش به پنهان داشتن آن است. "اسرّ" از [اضداد](#) است؛ هم به معنای پنهان ساختن آمده و هم به معنای [آشکار](#) نمودن به کار رفته است

آنچه را در آسمان‌ها و زمین است می‌داند و از آنچه پنهان یا آشکار می‌کنید، با خبر است و خداوند از آنچه در درون سینه‌هاست، آگاه است». این واژه در اغلب استعمالات خود به معنای سخن پنهانی یا راز باطنی افراد به کار گرفته شده است.^۳

تحکیم

کسی را حاکم یا داور کردن، در فارسی به معنای استوار کردن، کسی را در کاری یا امری حاکم گردانیدن، کسی را فرمانروا کردن و امری را به او واگذار ساختن^۴

تعالی

بلندشدن، برترشدن، بلندپایه شدن، حق تعالی، ایزد

فعل جمله دعایی (بالاست والاست برتر است) در مورد خدا بکاربرده میشود : عالم باقطاع آن او نزل بقا برخوان او فیض رضا برجان او ایزد تعالی ریخته .^۵

*تأثیر رازداری در استحکام خانواده

وفاداری از شروط همسری و عضویت در خانواده است و رازداری هم یکی از مهم‌ترین شروط وفاداری همسر است که خداوند در قرآن م (ی فرماید)وَإِذْ أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضُهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ ۖ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَٰذَا ۖ قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ) «وقتی پیغمبر با بعضی زنان خود (یعنی با حفصه راجع به ماریه یا راجع به ریاست ابوبکر و عمر) سخنی به راز گفت و آن زن (چون خیانت کرده و دیگری یعنی عایشه را) بر سر پیغمبر آگاه ساخت و خدا به رسولش خبر داد او بر آن زن

^۳ .فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت، ج ۴، ص ۴۲۴

^۴ .معین، فرهنگ فارسی، ذیل واژه

^۵ .عمید، فرهنگ عمید، ذیل واژه

^۶ .فارسی، فرهنگ فارسی، ذیل واژه

برخی را اظهار کرد و به رویش آورد و برخی را پرده‌داری نمود و اظهار نکرد؛ چون او را از افشاء آن سر آگاه ساخت آن زن گفت: رسولا، تو را که واقف ساخت (که من سرّ تو بر کسی فاش کرده‌ام)؟ رسول گفت: مرا خدای دانای آگاه خبر داد.^۷ بدان اشاره شده است. این نکته نیز بسیار اهمیت دارد که آتش خیانت، تمام خانواده‌ها را تهدید می‌کند، چرا که انبیایی چون نوح (ع) و لوط (ع) از سوی همسران خود بدان مبتلا گردیدند به هر روی، وفاداری اعضای خانواده سبب ایجاد صمیمیت و محبت می‌گردد و نیز سپری است محکم در برابر مشکلات، سختی‌ها و پشتیبانی است. زن و فرزند اگر توانستند درد دلشان را در خانه بازگویند دیگر دچار عقده‌ها و ناراحتی‌های روانی نمی‌شوند. مرد هم وظیفه دارد که در کمال خوش اخلاقی و خوش زبانی به آنها جواب بدهد. استبداد و تحمیل کردن خواسته‌های خود به زن و فرزند کاری بسیار غلط است که آثار سوء به دنبال دارد. از مصادیق دیگر خوشرفتاری در محیط خانه اینست که اگر مرد از زن خود بدرفتاری یا سستی یا اشتباهی دید داد و فریاد نکشد و زبان را به ناسزا نگشاید و او را به باد انتقاد نگیرد بلکه او را موعظه کند و با زبان خوش اشتباهات او را گوشزد کند. که این باعث پایدار برای استحکام بنیان خانواده و تحکیم آن می‌شود.^۸

*اهمیت رازداری در اسلام

اهمیت رازداری در اسلام پوشیدن راز خویش از دیگران، از صفات پسندیده اخلاقی است که در اسلام ستایش شده و آثار فراوانی در بردار دارد. اولیای گرامی اسلام به پیروانشان سفارش می‌کردند که اسرار خود را نگهداشته و افشا نکنند و همان گونه که اشیای گرانبها را دور از چشم دیگران مخفی می‌سازند، رازهای خود را نیز در صندوق محکم سینه خود مخفی کنند.^۹

رازداری، خصوصیت بارز کسانی بود که با آنان ارتباط داشتند و آنان که از این خصلت پسندیده بی‌بهره بودند، مورد سرزنش قرار می‌گرفتند. از این رو، به مناسبت‌های گوناگون، یاران و نزدیکان خود را به رازداری سفارش کرده، اهمیت آن را گوشزد می‌نمودند.

امیرمؤمنان علیه‌السلام فرمود:

^۷ قرآن، سوره‌التحریر، آیه ۳

^۸ محسین مظاهری، خانواده در اسلام

^۹ سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، آیین راز داری

^{۱۰} نعمت الله یوسفیان، اخلاق اسلامی

شدن حفظ می‌کند. یک زن شایسته این است که همسرش را در برابر تمامی دنیا عوض نکند. که این امر در چند حالت به اثبات می‌رسد:

اول_ در جایی که عده ای از خویشان یا آشنایان نسبت به همسرش بدگویی کنند، زن با کمال جسارت و جرئت قاطعانه و مؤدبانه به طرفداری از همسر قیام کرده و از همسر خود پشتیبانی نماید.

دوم_ رفتار و کردارش در تنگدستی و غنا یکسان باشد؛ در تنگدستی سرگلاهی باز نکند و تمام اسرار زندگی را بیان نکند.

سوم_ اگر کوتاهی، سستی یا خطایی مشاهده کرد، به هیچ وجه آن را با کسی مطرح نکند. قرآن بطور کلی نظر دارد که انسان باید عیبهای دیگران را بپوشاند، بداند که خود سر تا پا عیب و نقض و گناه و عصیان است و اگر خداوند راز دار نبود و عیبهای او را از دیدگان مردم نمی پوشاند، رسوای کوه و برزن می شد.^{۴۷}

۴. الگو گیری فرزندان از والدین

در خانواده، باید زمینه ای برای تحول فرزندان در ابعاد مختلف ایجاد شود و مسئولیت ها و نقش ها به تدریج به آنها آموخته شود. دین اسلام برای انسجام خانواده و کارایی بهتر آن باید و نباید هایی را برای خانواده بیان کرده است. چرا که مغز کودکان هم چون دور بین عکاسی است. از هر چیزی که در برابر آن قرار گیرد عکس می گیرد. خواه آن چیز جزء فضائل و یا رذائل اخلاقی باشد. همانطور که بارها بیان شد محیط خانه مکتب است. لذا وظیفه والدین است که فرزندان خود را در این مکتب تربیت کنند. اگر فرزند شما بواسطه اعمالتان اهل دروغ، غیبت، افشای

^{۴۷} قرائتی، سیمای خانواده در قرآن و روایات

اسرار دیگران و یا هر کار زشت و گناه دیگر بشود، آن گناه علاوه بر اینکه در نامه عمل او نوشته می شود، در نامه عمل شما نیز، نوشته خواهد شد^{۴۸}

پیامبر «صل الله علیه و آل» می فرمایند: «مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَاجِرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ» هر کس سنت خوبی را پایه گذاری کند، پاداشش را و پاداش کسی را که تا روز قیامت به آن عمل کند به او می دهند، بدون اینکه از آنها عمل کنندگان چیزی کم شود.^{۴۹} بر اساس این روایت اگر به واسطه افشای اسرار دیگران، فرزند آنان از والدین الگوگیری کند و غیبت کنند یا دروغگو شوند، پدر و مادر نیز به جرم و گناه فرزند، روز قیامت عذاب خواهند شد.

نتیجه گیری

خانواده، اولین و مهم ترین عضو یک جامعه است هر فرد، خانواده، تشکیلات و جامعه ای، کم و بیش، دارای اسرار و اطلاعاتی است که دیگران نباید از آن آگاه شوند، زیرا بر ملا کردن آن برای دیگران، چه بسا سبب لطمه خوردن یا نابودی می شود.

رازها نسبت به افراد، تشکیلات، جامعه ها، زمانها و مکانهای مختلف، گوناگون بوده و حتی اهمیت آن نیز نوسان دارد. گاه مطلبی برای مجموعه ای راز محسوب می شود که باید محفوظ بماند که انسان با رنجها و مشقتهاهای بسیاری از ناملایمات زندگی روبرو می شود که با آراستن خود به فضیلت راز داری و به کارگیری رفتار و کردار پسندیده می تواند بر مشکلات فائق آید که باعث کاهش مشکلات خانوادگی و آرامش روحی روانی و حتی تاثیر به سزایی که روی تربیت فرزندان و به تبعیت آن بر یک جامعه می گذارد. هر فردی در زندگی فردی و اجتماعی خویش، خواه نا خواه مطلبی برای نگفتن دارد که بایستی در نگهداری آن کوشا باشد، برخی مربوط به خود و برخی مربوط به خانواده یا جامعه و غیره

^{۴۸}. حسین مظاهری، خانواده در اسلام

^{۴۹}. مشکاه الانوار فی غرر الاخبار، ج ۱، ص ۵۲۱

است، باید هر راز و رمزی در محدوده مجاز خود حفاظت شود. امروزه با توجه به وسائل قوی و حسّاس جاسوسی و اطلاعاتی و کاربرد آن در سرنوشت ملت‌ها، ضروری بودن رازداری بدیهی و شناخته شده است و گذشته از آنکه فضیلت اخلاقی به حساب می‌آید، در موفقیت و کارآیی زندگی تأثیری بسزا دارد. بنابرین هر خانواده با الگوگیری از ائمه اطهار می‌تواند با عمل کردن به سیره اهل‌بیت بهترین راه حل برای نزدیک شدن به فضائل اخلاقی و دور شدن از رذائل اخلاقی پیدا کند. و آرامش را برای خود و خانواده و حتی جامعه خود به ارمغان بیاورد و انسان با این عمل سلامت خانواده و جامعه را تامین می‌کند.

فهرست منابع

***قرآن**

***نهج البلاغه**

کتابهای فارسی

۱. نراقی، مهدی، علم اخلاق اسلامی، مترجم: سید جلال الدین مجتبوی، تهران: حکمت، ۱۳۷۶.
۲. نراقی، احمد، معراج السعاده، چاپ دوم، تهران: رشیدی، ۱۳۶۲.
۳. مظاهری، حسین، خانواده در اسلام، قم: شفق، ۱۳۹۰.
۴. مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، ج ۱، قم: امام علی «ع»، ۱۳۸۷.
۵. دهخدا، علی اکبر، فرهنگ دهخدا، تهران: روزنه، ۱۳۷۳.
۶. سالاری فر، محمد رضا، نظام خانواده در اسلام، قم: زلال کوثر، ۱۳۹۶.
۷. سپاه پاسداران، نمایندگی ولی فقیه، مرکز تحقیقات اسلامی، آیین راز داری، قم: سپاه پاسداران.
۸. قرائتی، محسن، سیمای خانواده در قرآن و روایات، قم: بوستان، ۱۳۹۸.
۹. علاسوند، فریبا، زن در اسلام، قم: هاجر، ۱۳۹۹.
۱۰. عمید، حسن، فرهنگ عمید، چاپ سی و هشتم، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۹۰.
۱۱. یوسفیان، نعمت الله، اخلاق اسلامی، قم: اداره آموزش های عقیده سیاسی، ۱۳۷۶.

۱۲. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، ج ۱، تهران: انتشارات ثامن، چاپ دوم، ۱۳۸۶.

کتاب های عربی.

۱. ابن ابی الحدید، عبدالحمید، شرح نهج البلاغه، دار الاحیاء التراث

العربی، بیروت، ۱۳۷۸.

۲. مشکاه الانوار فی الاخبار، علی بن حسن الطبرسی

(ق ۷ ق)، ج ۱، قم: دارالحديث، ۱۴۱۸ ق.

۳. قمی، شیخ عباس، سفینه البحار، قم: دار الاسوه، ۱۴۲۲.

۴. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت، موسسه الوفاء، ۱۹۸۳ م.

۵. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، غررالحکم ودرر الکلم، چاپ

دوم، قم: دارالکتاب الاسلامی، ۱۴۰۹ ق.

۶. شعبه الحرانی، حسن بن علی، تحف القول عن آل الرسول «ص» بیروت، اعلمی

للمطبوعات، ۱۹۷۴ م.

۷. کلینی، اصول کافی، ترجمه سید جواد مصطفوی، تهران: نشر فرهنگ اهل بیت، بی

تا.

۸. تمیمی، آمدی، غررالحکم، جلد ۲، دانشگاه تهران

پایان نامه

پناهی، علی احمد، «راز داری وعوامل افشای راز» حوزه علمیه قم، ۱۳۹۲

پاک نیا، عبد الکریم، «آموزه های وحی در قصه های قرآنی» ریال ۱۳۹۷

مقاله

امامی راد، فقیهی «روانشناسی ودین» ۱۳۹۸

اکبری، محمود، «اخلاق واحکام کارمندی» ۱۳۹۶.

